

Pieniä ihmeitä

Valokuvanäyttelyssä luonnon pieniä yksityiskohtia

Markku Könkkölä

Luontomuseo 5.6.–30.9.2018

Luonnossa ei kannata kiirehtiä kauas, usein riittää, ettei kiirehdi, vaan pysähtyy ja katsoo lähempää – ja tarkemmin. Suurin osa näyttelyn kuvista on otettu aivan lähiseudulta, osa kotipihasta. Eikä vuodenajallakaan ole väliä, luonto osaa yllättää tarkkaan katsovan miltei aina.

Sieniä ei ole vain maassa syksyisin. Niitä voi löytää lumen alta, puiden rungoilta ja lehdiltä sekä vaikkapa heinänkorsilta. Usein hullunkurisestikin nimetyt limasienet eivät kuulu kasveihin, eläimiin eivätkä edes sieniin. Näiden ameboja lähellä olevien limasienten limakot liikkuvat etsimässä ravintoa. Kun kosteusolosuhteet ovat sopivat, ne nousevat mieleiseensä paikkaan ja muodostavat itiöpesäkkeen jatkaakseen sukua. Jäkälät on tiedetty sienen ja levän symbioosiksi, mutta viimeisimpien tutkimusten mukaan ainakin osalla jäkälä on ”kolmaspyörä” mukana. Näitä ja paljon muita luonnon pienikokoisia ihmeitä löytyy uusimmasta näyttelystäni.

Kollaasi orhoista (Ophrys) on parin Pohjois-Norjasta kuvatun lisäksi näyttelyn ainoa ulkomailta koostettu kuva ja myös ainoa, jossa on orkideoita. Orhojen suku on hyvin monimuotoinen, ja eri lähteissä se onkin jaettu erinimisiksi ja usein myös eritavoin lajeiksi ja alalajeiksi. Kämmeköillä evoluutio tuntuu leikittelevän tutkijoiden kanssa, mutta orhojen kanssa touhu on mennyt lähinnä hullutteluksi. Kollaasissa on ehkä noin puolet Välimeren seudulla kasvavista orho-taksoneista.

Taulut ovat myytävänä. Pääosa kuvista (pitkä sivu 60cm) on hinnaltaan 90€ ja isot (pitkä sivu 80cm) 120€ (hinnoissa alv). Kuvat vapautuvat näyttelyn päätyttyä. Varauksen voi tehdä museon kauppaan. Myyntipisteessä on myös myytävänä korttejani.

Markku Könkkölä

www.kuvaaja.fi

markku.konkkola@live.com

0400 188202

Uurrepesäsieni (*Cyathus striatus*), Jyväskylä, 11.11.2017

Orhojen (*Ophrys*) suku on hyvin monimuotoinen ja eri lähteissä se onkin jaettu erinimisiksi ja usein myös eritavoin lajeiksi ja alalajeiksi. Kämmeköillä evoluutio tuntuu leikittelevän tutkijoiden kanssa, mutta orhojen kanssa touhu on mennyt lähinnä hullutteluksi. Kollaasissa on ehkä noin puolet Välimeren seudulla kasvavista orho-taksoneista. Orhot on kuvattu Algarvessa, Garganossa ja Rhodoksella 2016-2018.

Kaste, Kittilä 9.9.2013

Hiusjäättä muodostuu kun sienirihmasto (*Exidiopsis effusa*) tihkuttaa vettä lahoavasta puusta pienellä pakkasella. Tihkuva vesi jäätyy nopeasti ja työntyy eteenpäin tihkumisen jatkuessa. Jyväskylä 30.11.2014

Verkkopaju (*Salix reticulata*) on pohjoinen ja pienikasvuinen. Enontekiö, 25.7.2013

Läpikasvu on somaattinen muutos solukossa. Ruohokanukka (*Cornus suecica*), Porsanger, Norja, 6.7.2016

Lehtipuiden tuulenpesät ovat sienitaudin aiheuttamia, havupuilla syynä on somaattinen muutos, joka aiheuttaa kääpiökasvua. Vastaavaa kääpiökasvua esiintyy myös muutamilla varpukasveilla kuten kanervalla ja tässä variksenmarjalla (*Empetrum nigrum*). Kuusamo, 10.7.2016

Joskus kasveilla heteiden tilalle kasvavatkin terälehdet ja muodostuu kerrottu kukka. Ominaisuus ei tietenkään voi periytyä, mutta puutarhoissa niitä lisätään kasvullisesti. Sinivuokko (*Hepatica nobilis*), Turku, 2.5.2015

Etelä-Savossa normalisti valkoinen kangasvuokko (*Anemone vernalis*) kasvaa värikkäänä. Suomessa tavataan toinenkin kylmänkukkalaji, joka on sininen – hämeenkylmänkukka (*Pulsatilla patens*). Sen lehdet ovat kuitenkin aivan erilaiset, eikä niitä kukinta-aikaan edes ole. Näiden risteymästäkään tässä ei ole kyse. 7.5.2017

Kangasvuokkoa kasvaa pääasiassa Salpausselän alueella paisteisilla paikoilla. Keski-Suomessa on yksi erillinen alue, jossa on muutamia taantuvia esiintymiä. 9.5.2011

Kasviharrastajan sesongin ei tarvitse päättyä syksyyn. Osa ruohovartistakin kasveista jää talventörröttäjiksi levittämään siemiään ja tarjoamaan linnuille ruokaa sekä kuvaajille kuvattavaa.

Niittyhumala (*Prunella vulgaris*) on talventörröttäjistä yksi kauneimmista, ehkä talvella jopa kauniimpi kuin kesällä kukkiessaan. Jyväskylä, 22.1.2017

Syyläjuuren (*Scrophularia nodosa*) siemenkodat ovat kuin teräviä nokkia. Jyväskylä 11.2.2017

Pullosara (*Carex rostrata*), Laukaa, 5.3.2017

Kuusentuomiruoste (*Thekopsora areolata*). Monilla piensienillä on useita isäntäkasveja, joilla ne kasvavat eri vaiheissa ja eri aikaan vuodesta. Kuusella sieni kasvaa kävyissä ja muodostaa niihin kuromapalloja. Jyväskylä, 14.4.2017

Pihlajankatajasarviruosteen (*Gymnosporangium cornutum*) voi löytää keväällä hyytelömäisenä katajan rungolta. Pihlajan lehdille se muodostaa keltaisia täpliä ja myöhemmin täplien kohdalle lehtien alapinnalle muodostuu sarvia. Suolahti, 7.8.2016

Monilla varpukasveilla on pöhöjä, jotka yleensä paisuttavat kasvia ja muuttavat sen väriä. Sianpuolukalla on useita pöhöjä, tässä *Exobasidium uvae-ursi*. Porsanger, Norja, 4.7.2016

Teerenleipä (*Chrysomyxa woroninii*) paisuttaa kuusen kerkän eli suvikaisen. Taloudellista merkitystä puun kasvulle harvinaisella sienellä ei ole. Muurame, 1.7.2005

Sienilläkin voi olla sienitauteja, kuten tällä tatilla tatinriesa (*Hypomyces chrysospermus*). Jyväskylä, 2.9.2017

Kuusenkantokäävän (*Fomitopsis pinicola*) pillistö muodostaa graafisen pinnan, josta tekee mieli etsiä säännönmukaisuutta. Muurame, 17.12.2017

Monilla lehtipuilla kasvava talviuurekas (*Flammulina velutipes*) kestää hyvin talvea, sitä voi löytää syksystä kevääseen. Jyväskylä, 20.2.2016

Patina- ja vihernastakan (*Chlorociboria sp.*) määrittystä ei voi varmistaa ilman mikroskooppia. Ne kasvavat lahoppuulla ja värjäävät myös puun siniseksi. Jyväskylä, 25.9.2011

Jäkälät on tiedetty sienien ja levän symbioosiksi, mutta viimeisimpien tutkimusten mukaan ainakin osalla jäkäliä on "kolmaspyörä" mukana. Anturanahkajäkälä (*Tortella tortuosa*), Juankoski, 27.7.2012

Sammaleet ovat ikivihreitä ja pystyvät yhteyttämään ilmeisesti heti lämpötilan ollessa plussalla. Sulkasammal (*Ptilium crista-castrensis*), Joutsa, 11.9.2016

Rahkasammalen (*Sphagnum sp.*) itiömaljat, Muurame, 31.7.2016

Karhunsammal (*Polytrichum sp.*) kasvaa punaisella rahkassammalmatolla (*Sphagnum sp.*), Muurame, 17.8.2016

Limasienet ovat hyvin mielenkiintoinen ryhmä. Aiemmin ne luokiteltiin sieniin, mutta tarkempi tutkimus on osoittanut niiden olevan oma ryhmä, joka on lähellä ameeboja. Limasienten limakot liikkuvat etsimässä ravintoa. Kun kosteusolosuhteet ovat sopivat, ne nousevat mieleiseensä paikkaan ja muodostavat itiöpesäkkeen jatkaakseen sukua.

Tunkukorunen (*Arcyria stipata*), Rautavaara, 18.9.2011

Tummakääminen (*Stemonitis fusca*), Jyväskylä, 24.8.2013

Haurasterttunen (*Leocarpus fragilis*) on ehkä yksi kauneimmista limasienistä. Muurame, 9.9.2017

Kaksi limasientä kasvaa samalla lahokannolla kilpaillen samasta ravinnosta tai käyttäen jopa toista limasientä ravintona. Kellertävä on kääminen (*Stemonitis sp.*) ja valkoinen on nukkanen (*Ceratiomyxa fruticulosa*). Jyväskylä 15.7.2017